

DŮSLEDKY ZÁSTUPNÉ AKTIVITY TÓNŮ

Jev zástupné aktivity tónů předpokládá dva různé objekty, které mají něco společného. Herec může být zastupován svým agentem. Nejsou jednou fyzickou bytostí – jde o dvě odlišné osoby, ale mají jeden podstatný společný zájem: hercovu kariéru. V hudbě reprezentují zástupné tóny příslušné tóny zastupované. Zástupný tón nesdílí s příslušným tónem zastupovaným tónovou výšku a mohou se navzájem lišit i v trvání, hlasitosti nebo barvě. Přesto mají tyto dva tóny něco podstatného společné: mají stejnou harmonickou a lineární funkci. A jelikož je struktura impulsu a rozvedení dána převážně harmonickými a lineárními funkcemi, sdílejí zástupné tóny dynamické funkce příslušných tónů zastupovaných.

Představte si, že se původní zastupovaný tón podílí na celém sledu takových tónů. Daný tón má určitou lineární kvalitu, která vyplývá z jeho vztahu k ostatním členům

linie, na níž se podílí. Má také určitou harmonickou kvalitu, která vyplývá z jeho vztahu k ostatním členům harmonické události, jejíž je součástí. Daný sled tónů zastupovaných navozuje nějakou strukturu dynamických sil – impulsu a rozvedení – založených především na lineární a harmonické funkci. Pokud je tón reprezentován nějakým zástupným tónem, ten zastupuje nejen jeho výšku, ale i jeho lineární, harmonickou a výsledně i dynamickou funkci. Jinak řečeno, pokud se tón ve sledu původních tónů podílí na impulsu, podílí se na tomtéž impulsu i jeho zástupný tón.

- Proveďte příklad 7.1a tak, aby byl impuls adekvátně rozveden.

Postup nahoru k tónu *a* v sopráně vytváří impuls, který je zcela přiměřeně rozveden závěrečnými třemi akordy.

● Nyní si poslechněte příklad 7.1b, kde je vrchol, tón *a*, ozdoben svým zástupným tónem *b*.

V kontextu sledu zastupovaných tónů má zástupný tón *b* stejnou roli v dynamické struktuře jako jím zastupovaný tón *a*: impulz v něm vrcholí. Všimněte si dvojité role tónu *a*. Na vyšší úrovni původních zastupovaných tónů se podílí na impulzu, ale v kontextu tónu *b* se podílí na rozvedení. Proto přejímá zástupný tón *b* dynamickou funkci příslušného tónu zastupovaného.

Proces zastupování tónů v dynamické struktuře tónů zastupovaných je do jisté míry komplikovaný, protože v dynamické funkci se může odrazit sama zástupná aktivita. Už jen fakt zástupné aktivity podněcuje impulz. Pokud zní nějaký tón (zástupný) a jiný je aktivní (tón zastupovaný), dochází k rozporu mezi tónem znějícím a tónem aktivním. Znějící tón stojí proti tónu aktivnímu. Tento rozpor vytváří napětí – vytváří energii. Jinak řečeno, vytváří impulz. Toto platí zvláště o zástupných tónech na těžké době (průtazích) a o zástupných tónech, do nichž vstoupila linie skokem.

Pokud vytváří tón zastupovaný impulz v rámci celého sledu takových tónů, je tento impulz vložen do jeho tónu zástupného. Ten může být sám zastoupen jiným tónem, který se podílí na tomtéž impulzu. A i tento tón může být ještě zastoupen tónem, který se podílí na stále tomtéž impulzu. S každou další úrovní nabývá konflikt mezi tónem znějícím

a tónem aktivním na intenzitě.¹ Nejenže impulz zesílí, ale rozprostře se i jeho trvání v čase. Pomocí této zástupné aktivity tónů může být daný impulz podstatně rozšířen.²

I když sám fakt zastoupení tónu již navozuje impulz a může existující impulz podstatně rozšířit, může také rozšířit rozvedení. Abychom tomu porozuměli, vrátíme se ke sledu původních tónů zastupovaných, kde rozvedení odpovídá danému impulzu. Pokud je impulz podstatně rozšířen zástupnou aktivitou tónů na více úrovních, nemůže být původní rozvedení adekvátní k tomuto novému, zesílenému impulzu. Když jsme se poprvé věnovali rozvedení, došli jsme k tomu, že jeho míra je určována hlavně rozlohou

¹ Toto platí tehdy a jen tehdy, když je skladba prováděna a prožívána celostně. Pokud jsou vazby mezi tóny přerušeny, skladba není prožita celostně. Naruší-li se vazba mezi tónem znějícím a tónem aktivním, pak mezi nimi zřejmě nemůže dojít k žádnému rozporu. Nehudební, nebo technicky nedokonalé provedení povede k narušení vztahů mezi tóny v našem prožitku. Například provedení, kde není impulz adekvátně rozveden, je prožíváno jako nehudební právě proto, že se tóny neodvíjejí v rámci jediného nedělitelného celku – jinak řečeno, tóny neprožíváme jako propojené.

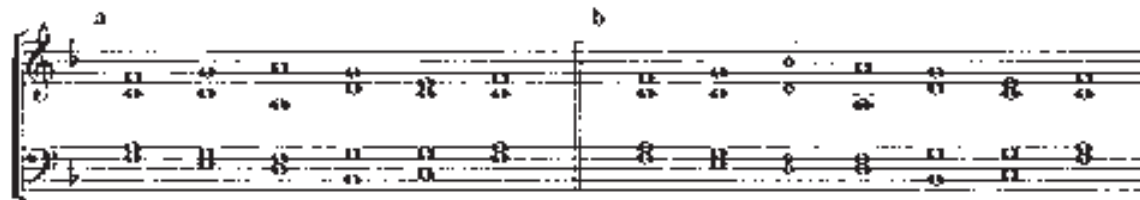
² V rámci takového jednoho rozšířeného impulzu mohou být menší skupiny artikulovány vlastními impulzy a rozvedeními. Zmiňovali jsme to u kontrapunktických cvičení – celkový impulz, který do sebe zahrnuje menší impulzy a rozvedení. A uvnitř impulzů (nebo rozvedení) těchto skupin mohou být artikulovány ještě menší skupinky prostřednictvím ještě drobnějších impulzů a rozvedení. Celkově ovšem bude celá pasáž odvíjet jediný impulz.

v čase³: čím déle rozvedení trvá, tím víc uvolní energie. Aby mohly tóny podílející se na rozvedení sledu tónů zastupovaných uvolnit energii, která se nahromadila během rozšířeného impulsu, musí být i rozvedení rozšířeno, opět pomocí víceúrovňové zástupné aktivity tónů.

Jestliže sám fakt zastoupení jednoho tónu jiným podněcuje impuls (tím, že vytváří konflikt mezi tónem znějícím a tónem aktivním), jak může být zástupnost tónů využita k rozšíření rozvedení tak, aby se nevytvořil ještě silnější impuls? Za prvé, aby zvuk žil, musí být udržována určitá dávka impulsu. Bez energie je ticho. Jakékoli rozšířené rozvedení potřebuje injekce energie prostě pro udržování toku zvuku. Za druhé, rozvedení bude využívat relativně méně rovin zástupnosti tónů, než kolik jich bylo u impulsu.⁴

Aby byla primární linie prožita jako nedělitelná, musí mít určitý impuls a k němu adekvátní rozvedení. Aby byl jakýkoli sled tónů prožit jako nedělitelný, musí mít určitý impuls a k němu adekvátní rozvedení. Tedy, aby byla celá skladba (nebo jednotlivá věta) prožita jako nedělitelná, musí mít určitý impuls a k němu adekvátní rozvedení – jediný impuls a jediné odpovídající rozvedení. Přestože budou jak rozšířený impuls, tak rozšířené rozvedení zahrnovat vnořené menší skupinky na nižších úrovních (které vzniknou díky menším impulsům a rozvedením), které samy mohou zahrnovat ještě další menší skupinky na dalších úrovních, bude celostně prožita skladba vyjádřena jediným rozšířeným impulzem, který je uvolněn jediným rozšířeným rozvedením.

Př. 7.1

³ Viz s. 42.

⁴ Tím se vysvětluje, že u skladeb, které dovolují celostní prožití, jsou často tóny impulsu ve sledu zastupovaných tónů odvíjeny na téměř celé ploše díla, zatímco tóny rozvedení proběhnou v relativně těsném sledu.

Důsledky víceúrovňové zástupnosti tónů jsou ohromné. Úkolem skladatele vážné západoevropské hudby je psát rozsáhlá díla, která mohou být i přes svůj rozsah vnímána jako nedělitelná.⁵ Jak víme, lze toho dosáhnout, jen pokud je impulz vybit adekvátním rozvedením. Rozsáhlá skladba

klade nároky na rozsah impulzu i rozvedení a jedině skrze víceúrovňovou zástupnost tónů je možné dynamické síly dostatečně rozšířit. Není tedy nijak přehnané tvrdit, že jev víceúrovňové zástupnosti tónů patří mezi základní pilíře západní vážné hudby.⁶

⁵ Na rozdíl od většiny světové hudby (valná část hudby třetího světa, komerční i popové a jazzové), kde se pokračuje, dokud nejsou přehrány všechny vzorce nebo dokud se nesní všechno jídlo a nevypije všechno pití nebo dokud neuplyne přidělený čas.

⁶ Jde o čistě osobní, velmi polemický autorův názor. Viz Komentář – Estetická omezení. (Pozn. překl.)